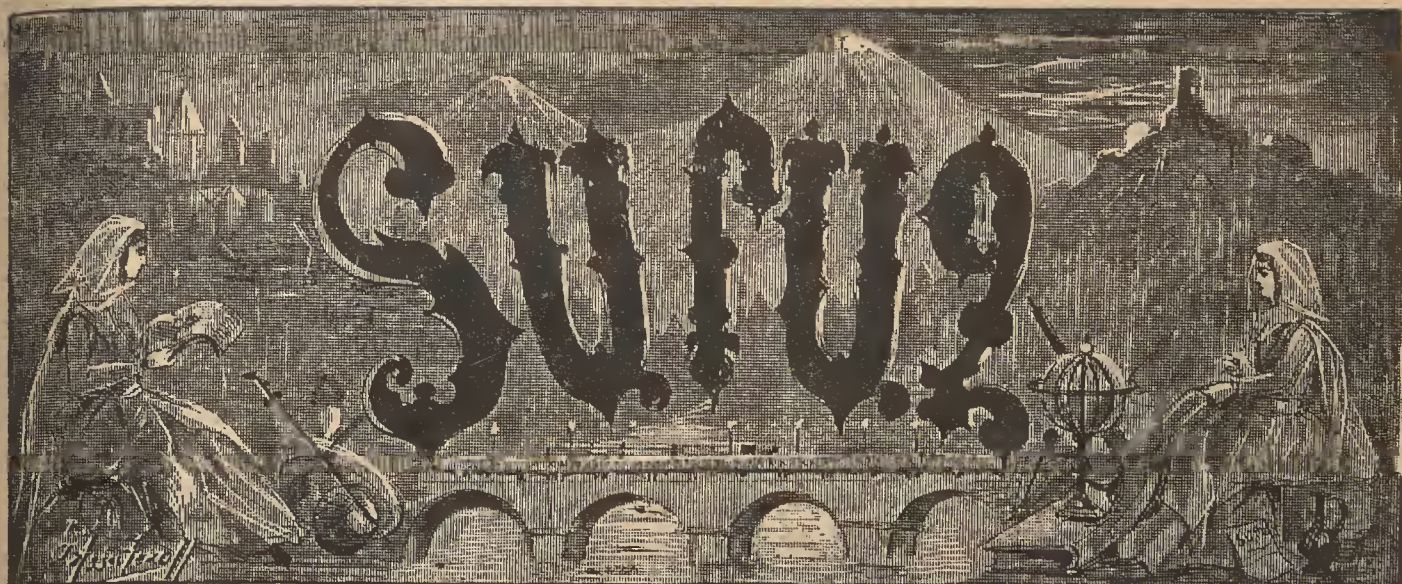

**ԿՈՂԵՐԻՆՈՄԱՐԵԿԸՆ - ԿՐԵԿԸՆ-ՆՐԿՐԺԵՐԸՆԵԿԸՆ
ԱՍՏԿԵՐԱԶԱՐԿ ԵՄԲԱԹԱԹԵՐԹ**

№ 26 հիրակի 12 յուլիսի

երրորդ տարի

1892

Աղբյուրի տարեկան բաժանորդագրման է 3—28 ղ. իսկ Տարագլինը 6 ղուրքի. տառնձին Ա-ը 25 ղ. Հասցեն: Тифлисъ. Редакція 1 лаж стр
журн. Агбюръ һамъ Таразъ һалъ արտասարմանիցъ Tiflis-Caucase, Rédaction des jour. illustrés Agbur һамъ Taraz.

Սպառւած են ներկայ թւականի «ԱՂԲԻՐԻ» №№ 1, 2. «ՏՄՐԱԶԻ» №№ 3, 5, 8, 9, 13.

Շ ո ո չ հ ր ա ղ ա ր

Ր Օ Ղ Ա Ն Դ*)

(ՍՍՏՐԱԳՕՐՍՍՈՒՑ)

Լնչդեռ այս կերպով վիճում էին միմեանց հետ երկու ընկերները, հովտում աւելի ահուել էր արձագանք տալիս չարադուշակ աղաղակը։ Նրանցում վերջապէս հովտում անհաւատներն աւազի գունդը։

Նուայ գինւորական արիւն-թեամբ Բօլանդի սիրտը և աղաղակեց նա. Թող անի-ծեալ լինի նա, ով կը վախենայ Թշնամուց։ Նա անշարժ կանգնենք այնտեղ, որտեղ Թողել է մեզ Թագաւորը։ Յողմենք կամ մեռնենք փառքով... ընկեր. Օղվիէ, մոռանանք մեր վէճը... Տուր շուտով ձեռքդ... Առ աղիդ. և ի պատերազմ։

Յատկեց Բօլանդը իր ձիւ վրայ, անցաւ իր գօրքի առաջ, նայեց բոլորի վրայ իր հանդարտ, պայծառ հու-եացքով, և ուրախ ու փաղաքշական ժպտով պայծառե-ցաւ երեստատուր գինւորի դէմքը։ Նայեց նա քնքոյ սի-րով իր ընկեր—եղբարց վրայ և գործաւ դէպի գօրքն աշակիս խօսքերով։

—Ընկեր ֆրանսիացիք, մեզ վրայ գալիս են անհա-ւատներն անհամար գնդերը, իսկ մենք—երեստատուրներս—քսոն հաղար հաղիւ ենք։ Մենք շատ չենք, բայց չէ՞ որ չըկայ մեր մէջ ոչ մի վախիտ։ Իմ շուրջն է—մեր երկրի գօրքի պարձանքը։ Դուք ձեր բարեկամքով կա-մեցաք մնալ ինձ հետ։ Ձեզ վրայ է դրել իր յօսը կայ-սրը, ձեզ վրայ են դրել իրանց յօսը, և նրա մնացած գնդերը։ Դուք ուրախութեամբ կը մեռնէք այստեղ կայ-սրի համար, դուք պատրաստ էք տանելու ծաւաւը, ցուրտը, սովը, բոլոր չարչարանքները... Ընկերներ... ա-մօթով չը պատենք մեր երկրի պատիւը... Յիշենք՝ եթէ մենք ամօթով պատենք մեր փառքը՝ երգիչները մեզ վրայ կը յօրնեն նախատական երգերը։—Ասաւազ սե-րունդը կերգէ նրանց և կը ծիծաղի մեզ վրայ։

Ընդհանուր լուսութեան մէջ առաջ անցաւ արքայալի-կողոս Տուրպինը և ասաց.

—Պաշտօնացիք... վրայ է հասել մեծ ժամը... Թշնա-մները մեր առաջն են, շուտով՝ փոթորիկի նման՝ մուտք կը գործէ մահը մեր շարքերը։ Մեզնից շատերը կընկնեն սրաւի գաշի վրայ։ Արեացէք, պատրաստ եղէք։ Ամե-նակարգի առաջը յայտնւելու։ Մոռանանք բոլոր աշխար-հայինը և հօգանք մեր հօգնելի համար։ Խոստովանինք Աստուծու առաջ մեր մեղքերը։ Այսօր Աստուծու բարե-խնամութիւնը բացում է ձեր առաջ լայն ճանապարհ դէպի աղատութիւնը։ Ձեզ սպասում է չարչարոնքի սրա-

կը։ Նա, ձեր հօգեւոր հովիւը, դնում էմ այսօր ձեզ վրայ մեծ պարտականութիւն. կուեցէք անվախ և անխախտ, կուորեցէք անողորմ Քրիստոսի Թշնամներին և Տէրը կարձակէ ձեր բոլոր մեղքերը։

Յաճ իջան ձիաներից գինւորները, ծունկ չօքեցին և խոնարհեցին իրանց հովիւ առաջ։ Նա խաչակնքեց նա-նրանց ամենքին ու արձակեց նրանց բոլոր մեղքերը կա-մայ Թէ ակամայ։ Ուրախ, հանգիստ և ազատ էր շնչում այժմ ամեն մի գինւոր, ուրախ բարձրացան նրանք գետնի վրայից, ուրախ ցատկեցին ձիանց վրայ և շտապեցին դէպի կուռ։

Այն ժամանակ նրանց առաջը անցաւ Օղվիէն և ասաց.

—Այժմ, ընկերներ, կուլից առաջ, չիշենք մեր սո-ւորական գինւորական կանչը, որն ամեն կուլից առաջ առաջարկում էր կայսրը և ապա անվախ դէպի կուռ։

Հաղիւ կարողացաւ չիշեցնել նրանց Օղվիէն այդ կանչի մասին, երբ քսոն հաղարից բաղկացած գուն-դը աղաղակեց միանգամից. «Մոնժուա», իսկ ֆրանսիացոց այդ հին աղաղակը նշանակում է իմ ուրախութիւն, իմ բախտաւորութիւն։ Այդպէս էր անւանել կայսրը իր հին սերելի սուրը, որն պատեանի մէջ գտնւում էր այն նիզակի կտորտանքը, որով և աչի վրայ ծակեցին մեր տիրոջ կողքը։ Դրա համար էր, որ այդպէս յարգում էր կայսրը իր սուրը, դրա համար էր, որ նրա օգնութեան էր դիմում ամեն մի կուլից առաջ։ Նա այժմ՝ այդ բոլորն՝ Բոնալվա-լիայի ահուելի կուլից առաջ, եթէ մեզնից մէկը լսէր այդ կանչը, չէր մոռանալ նրան իր ամբողջ կեանքում։ Նա պատեւրազմական եռանդով գրգռւած՝ քշեցին ֆրան-սիացիք իրանց ձիաները սարացնելի դէմ։

(Կըշարունակի)

Ն Ա...

Մի՛ խօսիր, Խոջնակ,
Ժողովի՛ կ, մի ջնջիր,
Շողազարդ աստղի՛ կ,
Երկնից մի փայլիր։

Ի՛նչ չըկայ նրա
Չայն ու գեղեցիկանք,
Ի՛նչ դեմքը չըկայ՝
Ժողովի՛ կ քո գոռակ։

Բնդիստունեց ձայնի՛
Չեր լեզուով խօսող,
Մարեցաւ աստղի՛
Չեր լուսով փայլող...

Յ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆՅ

*) Տես № 24.

ԽՕՒԵՐԱ ՆԻ ՆՐԱ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵՆԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Չուշու հայ երիտասարդութիւնը համա-
պատկոխութիւն էր բացել իր քաղաքում եւ
ժողովել 750 լուրի, քաղաքում խօսերա-
յից աղքատ հիւանդացոյցին օգնելու հա-
մար։ Այդ գումարից նա շատ խելացի գոր-
ծադրել է եւ բժշկական Գ. Տէր-Գրիգոր-
եանցի (Թիֆլիսեցի) Խօսերա եւ նրա ա-
ռաջն առնելու հնարներ վերնադրով
բոշորը 5,000 օրինակ տպագրելով
ճրի տարածելու է զարարողում։

Գովելով Չուշու երիտասարդութեան ե-
ւանդն՝ անհրաժեշտ ենք համարում եւ
մեր ընթերցողներին ծանօթացնել այդ
կարեւոր աշխատութեան հետ ուղղակի
համապատասխան յարգելի բժշկական բրո-
շուրը։

Ն Ա Ր Ա Յ

Խօսերային համաճարակումները մի-
քանի անգամ երևացել են Կովկասեան
երկրում, եւ համարեա ամեն անգամ
էլ մուտք են գործել Պարսկաստանի
սահմաններէն։ Թէ 1823, թէ 1830 եւ
թէ 1847 թվականների խօսերային
համաճարակումները՝ Պարսկաստանից
են անցել մեր կողմերը։ 1847 թվա-
կանի խօսերան իր հետեանքներով ա-
մենաստափին էր—երկու տարւայ
ընթացքում ամբողջ Առաստառանը
մօտ 1,292,676 մարդ կորցրել։ Այ-
նուհանդիս խօսերան մեր կողմում երևաց
երկու անգամ՝ 1865 թ. եւ 1870 թ.,
եւ համեմատաբար այնքան էլ վնաս
չբերեց։

Այս տարի եւս խօսերա հիւանդու-
թիւնը հասարակութեան խօսակցու-
թեան նիւթ է դարձել՝ Պարսկաստա-
նում—Ալէշէյում խօսերա լինելու պատ-
ճառով։ Շատերը մտաբերելով մեր
պապերի պատմածները անցեալ խօ-
սերաների հետեանքների մասին՝ տար-
տափի մէջ են ընկնում, կարծելով թէ
կարող են կրկնել, ինչպէս ասած,
խօսերային կոտորածները։ Դժմարիտ է,
թէդէտե անցեալ խօսերային համա-
ճարակումները մեզ բաւականի մեծ
վնասներ են աւել, բայց այժմ բժշ-
կական գիտութիւնը այնքան մանրա-
մասնօրէն եւ լաւ է ուսումնասիրել
խօսերան եւ գտել դրա պէմ աւելի
զորեղ միջոցներ, որ այնպէս վտա-
նող խօսերայից, ինչպէս մեր պապերն
էին վտանանում եւ տարածում, էլ
պատճառ չըկայ։ Այժմ արդէն յայտնի
է թէ խօսերան ինչ հիւանդութիւն է,
մրանցիլ է գալիս նա, ինչ ճանապարհ-
ով է նա տարածուում, եւ ինչ պէտք
է տնկ, որ մեր կողմերը խօսերա չը
լինի։ Բժշկականութիւնն այնքան հիմ-
նօրէն է ուսումնասիրել խօսերա հի-
ւանդութիւնը, որ առանց չտախաղան-

ցութեան կարելի է տնկ, թէ խօսե-
րա լինելը կամ չլինելը մեզանից, ամ-
բողջ հասարակութիւնից է կախած։
Հարկաւոր է միայն որ մեզանից իւ-
րաքանչիւրը լաւ իմանայ, թէ ինչ է
խօսերան եւ ինչպէս պէտք է կուլել
նրա դէմ։

ԽՕՒԵՐԱՅԻ ՏԱՐԱԾԻՆԻՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ.

Խօսերայով ուղղակի վարակել չէ կա-
րելի, այնպէս որ ամենքն էլ աներ-
կելզ եւ համարձակ կարող են մօտե-
նալ խօսերայով հիւանդին, միայն
շատ պէտք է զգուշանալ հիւանդի
գուրս փխտածից եւ կղկղանքից։

Բնակարանի աչիւ աչի կեղտոտ ան-
կիւնները, կեղտոտ շորեղէնները միկ-
րօբէրի տարածանալուն են։

Ջրի միջոցով է տարածում խօսերան։
Եթէ խօսերայով հիւանդի արտաթո-
րութիւնները—վախածն ու կղկղանքը
արտաքնոցներէ մէջ անեն, այդտե-
ղից կարող են գետնի տակը ծորա-
լով անցնել եւ թափել հօրերի
եւ խմելու ջրերի մէջ անգամ։

Ո՛ՎԵՐ ՆԵ ԱՌԵՐ ՏՐԱՄԵՐՈՒՄԸ ԽՕՒԵ- ՐԱՅՈՎ ՀԻՄՆԱԴԱՆԼՈՒ.

Թէ տղամարդիկ, թէ կանայք եւ
թէ մանուկներ հաւասարապի կա-
րող են խօսերայով հիւանդանալ։

Անկանոն կեանք ունեցողներն ա-
ւելի շուտով են հիւանդանում, քան
թէ կանոնաւոր կեանք ունեցողները։
Խօսերայի ժամանակ, ինչպէս փորձն
էլ ցոյց է տալիս, խօսերայով հիւան-
դանում են աւելի երկուշարթի եւ
երեքշարթի օրերը, եւ ընդհանրապէս
աօն օրերից յետոյ, որովհետեւ աօն եւ
կերակի օրերը մարդիկ շատախերու-
թեամբ ու հարբեցողութեամբ պա-
րաւելով, անկանոն են անցկացնում
կրանց ժամանակը։

Լուծողական դեղերի գործածու-
թիւնը եւ ընդհանրապէս այն տեսակ
կերակուրների գործածութիւնը, որոնք
լուծողութիւն կարող են պատճառել,
աւելի շուտով են հիւանդանում խօ-
սերային ժամանակ. մտնաւանդ վատ
են ներգործում հոգեկան գրգռումը
եւ խօսերայով հիւանդանալու երկիւղը։

Առողջ մարդիկ, առողջ ստամոքս
ունեցողները աւելի քիչ են հիւանդա-
նում խօսերայով, որովհետեւ ստա-
մոքսի մէջ աղաթթու (сольная кислота)
առաւած մի հիւթ կայ, որ սպանում է
խօսերայի միկրօբներին։ Եթէ առողջ
ստամոքսի մէջ մի օրեկից կերպով

ջրի կամ կերակրեղէնների հետ խօսե-
րային միկրօբներ են մտնում, ստա-
մոքսային հիւթը նրանց սպանում է։
Հիւանդ ստամոքսի աղաթթուն աւելի
թույլ է ընկնում, եւ եթէ խօսերային
միկրօբներն այնքան շատ են ընկնում,
որ ստամոքսային աղաթթուն չէ կա-
րողանում բոլորին սպանել. ի հարկէ
մարդ այդ ժամանակ աւելի է հի-
ւանդանում խօսերայով։ Վարսողական
գործարանների ամենաթեթեւ խան-
դարումն անգամ, այն ժամանակ,
երբ քաղաքում կամ գիւղում խօսերա
է տարածւում, խօսերայով հիւանդա-
նալու տրամադրութիւնը ստատկա-
ցնում է։ Աւելիմ պարզ է, որ անքուն
գիշերները, մրտողութիւնը, հոգեկան
գրգռումը, օրոնք մարտադական գոր-
ծարանների ոյժը թուլացնում են,
խօսերայով հիւանդանալու տրամա-
դրութիւնը պէտք է աւելացնեն։
Շատ խմիչքեղէն գործածողները, ստա-
մոքսի հիւանդութիւն ունեցողները,
չքաւորները, աղքատները եւ ընդհան-
րապէս ամենքը, որոնք լաւ չեն կե-
րակուում, աւելի շուտ են գոյ գնում
խօսերային։

ՀԻՄՆԱԴԱՆԻՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Խօսկան խօսերան հետեւեալ նը-
շաններով է ճանաչուում. հիւանդները
իրանց ստամոքսի մէջ զգում են մի
տեսակ կուրաց, կարծես թէ աղիք-
ներում ջուր է թափւում. այնուհետեւ
հիւանդը լուծում է, — առաջ մութ
մոխրագոյն կամ ջրային դեղնագոյն
կղկղանք է արտաթորում, իսկ յետոյ
կղկղանքի գոյնը փոխւում եւ դառ-
նում է անգոյն բրնձի ջրի նման։

Հիւանդը մի ժամայ ընթացքում
10—11 անգամ լուծում է, մի քանի
բաժակ ջրայի կղկղանք է արտա-
թորում, փորի կուրացը եւ աղիքների
մէջ իր ջուր թափւելու զգացողու-
թիւնը շարունակւում է, բայց փորա-
ցաւ սովորաբար չի ընկնում, մէզի քա-
նակութիւնը քչանում է։ Նրկրորդ
կամ երրորդ լուծողութիւնից յետոյ,
փոխողութիւն է առաջանում. վախած
հիւթը սովորաբար բաղկացած է լի-
նում կերակրային միացութեանց եւ
եւ յետոյ փոխւում է անգոյն, փոքր
ինչ արեւնախտուն շիճուկանման հե-
ղուկի։ Փոխողութիւնը շուտ-շուտ է
կրկնւում, 10—15 րոպէն մի անգամ,
կրճի գոյնը տակ ծանրութիւն եւ
ցու է զգում։ Լուծողութիւնից եւ

վախողութիւնից յետոյ սկսում է մը-
կանունքների կծկումն, որ խօլերայի
ամենածանր և զգալի անոթ
ներկից մէկն է:

Բայց լուծողութիւնից, վախումից
և կծկերուց, խօլերային նշաններից
մէկն էլ մարմնի սառնւն ու կոտորելն է:

Հիւանդի գիտակցութիւնը մինչև
մահը պահպանում է:

Վախարատար խօլերայով վարակ-
ւած հիւանդները հէնց հիւանդու-
թեան սկզբից 12—24 ժամի մէջ
մեռնում են:

Հիւանդութեան յու ընթացք
ստանալու նշաններն սկսում են երկ-
րորդ կամ երրորդ օրը, զարկը պըն-
դանում արագանում է, երեսը կար-
մրում, աչքերն արկնով լցւում, ար-
տաւորը շատանում է, հիւանդները
գանգաւորում են գլխացաւից, գլուխը
ծանրանում է, ականջներում խշխշոց
է առաջանում: Դրանք առողջանա-
լու նշաններ են և շարունակւում են
4-ից մինչև 10 օր: Նրբամէն առողջու-
նալու շրջանում հիւանդի մարմինը
բծերով է ծածկւում, որ աներկիւզ է,
առաջ բծերը երևում են ձեռքերի և
ոտքերի վրայ, յետոյ իրանի վրայ, և
այս բոլորը երկու կամ չորս օրից յե-
տոյ անցնում է:

Առողջանալու շրջանի մէջ խօլե-
րայով հիւանդների մի քառորդ մասը
ստանում են խօլերային ախի առած հի-
ւանդութիւնը, — մարմնի ատքութիւնը
բարձրանում է, զարկը արագանում,
լեզուն չորանում է և ծածկւում սպի-
տակ լորձախտան նիւթով, հիւանդը
զաւանցում է: Այդ շարունակւում է
երեք կամ եօթն օր, և եթէ հիւանդը
չի մեռնում, առողջանալու շրջանը
շատ է երկարում:

(Վերջը միւս անգամ)

ՅՈՒՆԻՍԻ 21-ի ԵՒ 22-ի ԱՆԿԱՐԳՈՒ-
ԹՈՒՄՆԵՐԸ ԱՍՏՐԱՍԱՆՈՒՄ

Անցեալ նամակով կրտսած էի
յայտնել խօլերայի երևալու մասին,
բայց աժմ ցաւելով պիտի ասեմ, որ
այդ անկոչ հիւանդ արդէն մեզ մօտ
է, ինչպէս հեռագրով հաղորդել էի
պատահական «Տարազի»: Մեր հո-
գատարները, թէև ուշ, բայց եռան-
դով էին սկսել այդ անկոչ հիւանդին
գիմաղբութիւն ցոյց տալու: Հաղորդակ-
ցութիւնը կարւած է, իսկ Պարսկաս-
տանից տարանքների ներս մուծանե-
լըն արգելւած: 9 և 12 ֆուտ հեռու
զանաւած ծովափնեայ նաւահանգիստ-

ներում (քաղաքից 90 վիւտ հեռու)
սարքած են կարանտիններ: Մէկ
վերև, այսինքն ներքին նահանգներ
գնալու ճանապարհի վրայ նոյնպէս
նշանակած տեղիք կան: Քաղաքիս
մէջ անմաքրութեան դէմ միջոցներ
ձեռք են առնւում:

Մի քանի մաշկաշտափողոցներում
չինսած են թէրարաններ, որտեղից ձրի
թէյ են տալիս: Մինչև օրս էլ կռն
այդ անկոչ հիւանդի դէմ շարունակւում
է: Բայց ագէտ ժողովուրդը մեծ զը-
ւարութեամբ է կատարում քաղաք-
ին վարչութեան բարենպաստակ կար-
գադրութիւնները և զիւրութեամբ
չի ըմբռնում տաւ բարի խորհուրդ-
ները: Մի քանի վրայ մենք կը հրա-
ւերենք մեր հոգատարներին ուշ: Դ ու-
թիւնը, այդ աշտ և խալ մագերի
վրայ խիստ հսկողութիւն նշանակելն
է, քանի որ մենք տեսել ենք ծածուկ
ծակելու փորձեր շատ են լինում: Այ-
նպէս խօլերայի դէմ մրցումն աւե-
լի աղոյ լինել, հարձուր է բաց ան-
միջոցներից և ժողովրդի ազակցու-
թիւնը և բոլոր սարքած կանոնների
դուռ բերելու աղոյ ձեւակատարու-
թիւնը: Հարկաւոր էր հասարակ դա-
սակարգին լայն կերպով հասկացնել և
ճանօթացնել այդ ակարութեան դէմ
կռնելու միջոցների հետ, դասակոտու-
թիւններ անել, մինչև անգամ եկե-
ղեցու մէջ բացատրել: Դուռնի վը-
ճիւնները ժողովրդի մէջ առաջ տա-
նելու համար հարկաւոր են մեծ ըզ-
գաշութիւններ և հմուտ գործակա-
տարներ: Պէտք է գործը յանձնել
այնպիսի մարդկանց, որոնք ոչ թէ
կոշտ կռակալ ձեւով կը կատարեն ի-
րանց ստանձնած պաշտօնը, այլ քա-
ղաքավարութեամբ և ժողովրդին
հասկացնելով ու համոզելով, Հակա-
ռակ դէպքում մեր քաղաքային վար-
չութեան բարի ցանկութիւնները ոչ
թէ չեն մարմնանալ ժողովրդի մէջ,
այլ մինչև անգամ կարող են առաջ
բերել չարեքներ և ահագին վնաս-
ների պատճառ լինել:

Անցնենք այժմ այն անկարգու-
թիւնների նկարագրութեան, որ տե-
ղի ունեցող յունիսի 21 եւ 22-ին: Այդ
օրերը մենք դառնութեամբ համոզ-
ւեցինք, որ չը նայելով տարւում ենք
XIX-դ դարում, բայց մեր բարբերը
դեռ վերին ստորձանի գաղանալին,
անբարոյական և բարբարոսական են:
Այդպիսի վարմունքը մեր ժողովրդի
կողմից ցոյց է աւելի ուղղակի նրա
վերին աստիճանի վայրենի, սգէտ և

բարոյականութիւնից ընկած լինելը:

Այ մի շատ քիչ կըթւած ժող-
վուրդ այդպէս անգիտակցաբար և
աննստալի չի գործիլ, ինչպէս որ մե-
զանում յունիսի 21-ին և մանաւոր
22-ին: Մենք որքան կամեցանք իմա-
նալ թէ ինչ է պահանջում ժողովուր-
դը, ոչինչ չը կարողացանք հասկա-
նալ: Ահագին գոռում, գոչիւններ,
ցոյցեր—և բոլորն էլ աննստալի և
անհիմն...

Կրտսի յունիսի 21-ին, այդ ան-
կարգութիւններն առաջին օրը սկսե-
ցին հսկել և փողոցում տկարացած
ներին վեր առնել և գցել սալը: Ճը-
մարկտ սէտք է ասած, որ այդ սալ-
երի տարուորութիւնը մի քիչ անա-
խորժիկ էր, որովհետև փոխանակ
ծածկած և օրինաւոր կառքերի՝ չինել
էին կողմագններ, մի տեսակ սպիւր,
որի մէջ քաղաքումս սովոր ենք տես-
նել հող և կը կրելու յարմար, մինչ-
դեռ այդ սալերը պիտի ծառայէին
ակարներին հիւանդանոց տեղափոխե-
լու համար,—բայց այդ չէր տալիս
իրաւունք մեր սգէտ ամբոխին իրան
ինքնամոռացութեան տալ և շատ
անմեղներ թշուառութեան պատ-
ճառ դառնալ:

Այդպէս Կռնուշա կոչւած թաղում
Փէլզիները մի ակարի գցում են
սալը, որ տանեն: Տեսնելով այդ ամ-
բոխը գայրանում է և յարձակւում է
բժշկի և օտարի-անալիտի օգնականի
վրայ: Բժիշկը, ոչ հայ է՝ վախում է,
Փէլզիներն բռնում են ձեռնում և այդ
սալն իր մէջ արտունայնած բարձով
ու անկողնով աչքում: Այդ յաջորդ-
ութիւնից յետոյ ամբոխը սկստ առնե-
լով՝ սկսում է իր կատաղութիւնը տա-
րածել փողոցից փողոց: Աչքի 11 Դա-
մըն էր, երբ պատարագն աւարտեց
և ես գալիս էի ստան: Հայկական
կամօրքի առաջ և կից փողոցում
տեսնում էմ մի քանի խմբւած մար-
դիկ: Մտանում եմ, խումբը գայրա-
ցած պատմում է թէ ինչպէս մի ե-
րեկտայ իր հօրն ասել է թէ ցաւում
է փորը և ինչպէս դրան բռնում են,
որ գցեն սալը: Հայրը և մի քանի
մարդիկ սկսում են դիմադրել: Այդ
միջոցին ամբոխը մեր առաջ սկսեց
ստաւանալ և կարճ ժամանակի մէջ
այնքան մեծացաւ, որ սկսեց ցոյցեր
անել: Պոլիցիականները սկսեցին խա-
ղաղեցնել, բայց ամբոխը սկսեց զը-
րանց վրայ գոռալ, պոռալ և մինչև
անգամ յարձակեց սօլիցիականի վը-
րայ: Մի տեղ պրիստաւի հետ վէճ են

բռնում, մի ուրիշ տեղ ձիաւոր սուր-
ցիակներն ճգնում են ցած քաշել
ձեծելու համար, մի այլ տեղ սլառա-
հարար կառքով անցնելու է լինում
մի բժիշկ, ամբողջ յարձակում և
աշխատում է կառքից ցած քաշել
բժիշկին նոյնպէս ձեծելու համար,
բայց չի աջողում: Այդ միջոցին սուր-
ցիակները թէպէտ շատանում են,
բայց ամբողջ անկարգութիւնները
հանգստացնել չեն կարողանում: Այդ-
տեղից անցնելու է լինում դաւձեալ
մի բժիշկ, կատաղե ամբողջ խնայ-
սիրտ է վաղել ետևից—բայց բռնել
չի կարողանում:

Ամբողջ չիմարութիւնն այն աս-
տիճանի է հասնում, որ բոլոր չարե-
քներ և տկարութիւններն սլառա-
համարում է բժիշկներին և այդ սլառ-
առութիւն ճգնում էր նրանց կեանքին
վերջ տալ, որ այնուհետև այնպիսի
„նորութիւններ“ չընդարձակ: Կատաղու-
թեամբ լցած ամբողջ վազում էր
այն անցորդի վրայ՝ ով որ կառ-
քով էր և սպառնալ գլխարկով: Ես
նոյնպէս ցանկանում էի կառքով ման
գալ և ներկայ լինել բոլոր փողոցնե-
րի անկարգութիւններին, բայց վա-
խենալով բժիշկի տեղ ընդունելուց,
ոտով չափեցի փողոցները: Մի սլառ-
առը հայի Ս.-ի ամբողջ բժիշկի տեղ
ընդունելով՝ ապտակներ էր տալ:

Անկարգութիւնները գնալով շա-
բուսական էին. վերջապէս եկան
կազմներ էլ, բայց ամբողջ դրանց
տեսնելով տեղից էլ չըշարժեց,
այլ մինչև անգամ սկսեց սրախօսու-
թիւններ անել այդ վերջինների հաս-
ցէին: Կազմները սկսեցին շրջել փո-
ղոցի փողոց, եկաւ և ոտականապե-
տը և սկսեց խնդրել, որ ցուին տը-
ները, բայց նրա վրայ սկսեցին ծիծա-
ղել և քրքիւ աղծակել: Պօլիցիական
կոչւած կամուրջի վրայ դրանց յետոյ
ամբողջ յարձակեց մի ուրիշ սուր-
ցիակ, հանեց միջին տարրին և սալը
կտրելով ջուրը շարժեց: Այդ դէպքից
կէս ժամ անցած ես սլառահեցայ իմ
ծանօթ տեղւոյս «Листоѣ» թերթի
աշխատակցին, որ կանգնած լսում էր
ամբողջի դատողութիւնները: Մօտե-
ցայ և ես:

—Помилуйте,—ասում էր մէկ մու-
սիկ,—մի կին անցնելու է եղել,
դադրել է և նստել է հանգստանա-
լու և ահա գալիս են ու վերցնում:
—Դէ, ինչպէս խօսեցային մարդ ջու-
րը չը գցի...

Մուսիկը սալին խօսեցաւ էր կոչում:

Կ ո ղ Կ ա ս Կ ա Ն ա Ն ո թ Ն Ե Ր

—Նրեակայեցէք ունեւիքներով
վերցնում են ինչպէս մի շուն,—մէջ
ընկաւ մի կին:

Մենք լուռ ախանջ էինք դնում,
որովհետև ամբողջի գայրոյթն այն
աստիճան էր, որ ամեն մի մարդ վա-
խում էր համոզելու թէ այդ բոլորը
չափազանցութիւն է:

Մի ուրիշ տեղ մեր հայերը նկա-
րագրում էին Կոնստանդնուպոլսի անցքը:

—Պրիստաւին ձեծեցին, ասում էր
մինը:

—Ինչի՞, —հարցնում է մի ուրիշը:
—Էկել էր գութիւններ էր անում...

—Доктора виноваты!! գոռում էր
մէկ ուս:

—Խօսեալ չը կայ,—ասում էր մի
ուրիշը,—բժիշկներն իրանք այդ բանը
հնարել են, որպէսզի իրանց ասածն
ուղիղ դուրս գայ, էպէս բաներ են

անում,—ուրեղացնում էր նա:

—Դու էդ ասո՞ւ, մէջ ընկաւ մի
այլը,—միթէ առաջապ ժամանակ-
ները ջուր չեն խմել, վարունք չեն
կերել, կուտ չեն խմել...

—Բան են շինել, խօսեցաւ... հեղ-
նում էր մի այլը:

Այդ միջոցին մէկ մուսիկ մօտե-
ցաւ ինձ:

—Դուք չէ՞ք հաւատում որ բժիշկ-
ներն են մեղաւոր, ասաց նա,—ա-
ռաւօտն պրիստաւն ինքն ասաց...

—Ինչպէ՞ս, հարցրի ես զարմա-
ցած:

—Այնպէս, երբ նրան բռնեցին
ձեծելու, նա ասաց господа, доктора
виноваты, ловите ихъ, а насъ при-
казываютъ. Ես զարմացայ և կառ-
կածանք յայտնեցի: Բայց մուսիկը
սկսեց ուրիշ գոյներով հաւատացնել:

Արդէն երկու ժամն էր, որ եկայ տուն: Այդ միջոցին բարձրացաւ որոտմունք և անձրև որ և ցրեց բոլորին:

Բայց երեկոյեան 7 ժամին մենք լսեցինք զանգահարութիւն, հրդեհի կոչնակը: Եւ նստեցի կառք և եկայ հրդեհի տեղը: Որքան մօտենում էին՝ այնքան տեսարանը ահւելի էր դառնում: Բանը նրանումն էր, որ ամբողջ հրդեհել էր խօրեւայով վարակածների համար նորոգած հիւանդանոցը: Մեր առաջ ներկայացաւ սարսափելի տեսարան, հիւանդանոցն այրում էր, հրաչէջ մեքենաներն չը կային: Նահանգապետը, կողակները և ուրիշ պաշտօնեաներ կանգնած նայում էին ամբոխի զաղանային վարժունքին: Ուրիշ ոչինչ չէր կարելի անել, քանի որ ամբոխն այնքան շուտ ու կատաղած էր, որ ոչինչ չէր կարելի տնել այն զօրքով, որ գտնւում է Աստրախանում: Այստեղ նոր զգալի եղաւ որ 100,000 բնակիչ ունեցող Աստրախանի համար հարկաւոր է մինչև տնգամ հինգ անգամ աւել զօրք, քան թէ որ կայ հիմա:

Ամենից առաջ ամբոխը մտնում է հիւանդանոցը, հանում է տկարներին, մի քանիսն տանում է տուն, իսկ մի քանիսն ել տեղափոխում է ուրիշ տեղ: Յետոյ հիւանդանոցից սկսում է դուրս նետել բոլոր դեղերը և դեղինֆէլիցիտիան նիւթերը և վերջէն կրակում է: Արտնով չի բաւականանում ամբոխը, նա չի թողնում հրաշէջներին հանգցնել հրդեհը: Կատարելով այդ վայրենութիւնն, ամբոխը գնում է աւելի գաղտնային ցածու թիւններէ: Ահու՜մ են պատել բժիշկներին, ու սպանեց: Մի հայ ֆէլդշերն ապստամբ են վայրի հարածներով և գցում են գետի ափը (հիւանդանոցը շինած էր գետի առաջ): մէկ շուտ բժիշկ՝ Սոկոլով ազգանունով արկնաշագախ են առնում: Մի հայ երիտասարդի, որ սքաշտարանէին է եղել ֆելդշերին՝ տեղն ու տեղը սպանում են: Մեր առաջ մի երիտասարդի այնքան զարկեցին վայրտերով, որ խեղճը կրտսմեռ ընկաւ: Տեղւոյս «ИСТОКЪ» թերթի մի ալ աշխատակցին ИТЪЛЫՆՈ ազգանունով, առաջին ծեծում են նրա համար, որ այդ երիտասարդը մի քանի նկատողութիւններ էր արել: Այդքան բարբարոսութիւնը քիչ համարելով, կատարի ամբոխը միւս օրը սպանեաւ հայ ֆելդշերի վրայ նաւթ է անում և այրում...

Միւս օրը, յունիսի 22-ին, երկու-

շաբթի առաւօտը սկսեցին ժողովել նահանգապետի տան առաջ: Ամբոխն այնչափ մեծ էր, որ 8 ժամին երթեկեկութիւնն անհնարն եղաւ և բոլոր խանութները փակեցին: Եւ այդ միջոցին նահանգապետի տան առաջ գտնւող քարանասարայի համարներից մինում էին Նահանգապետի տան առաջ արդէն շարած էր զօրքը և կողակները: Ամբոխը սկսում էր օրօրել...

Ահա սկսեցին նահանգապետի տան պատահաններին քարեր արձակել: Քարերը ցած ընկնելով, կաշում էին խեղճ զինւորների դիմին: Ոչ մի համոզեցուկ խօսքեր չօգնեց ամբոխին: Մեր կարծիքով, գոցէ հոգևորականները թափօրն ամբոխի կատաղութեան վերջ կրտսր, բայց ինչ և իցէ, տեսնելով որ ամբոխը չէր ցրւում, կարգադրութիւն եղաւ հրացան ուրձակել: Հազիւ թէ Աստրախանը տեսած լինի և յիշի այդպիսի օր՝ սկսած Սենյակ Բազինի օրերից: Ամբոխի գալը թիւն այն տատիւն էր, որ զօրքը շարժելուց և սարքելուց յետոյ էլ դեռ կանգնած էր և չէր ցրւում: Ահա արձակեցին բերդակաշներից գնդակներ չորս փողոցի ուղղութեամբ: Սա ստիք ահագին էր, ամբոխը մի րոպէի մէջ փոխաւ տակեց թողնելով սպանւածներէ: վերադարձան: Տասը րոպէից յետոյ փողոցում մարդ չէր երևում, կողակները քշում էին անցողւորձողներին և մինչև անգամ ծեծում էին: Մի հայ գործակաւարի վրայ, որ դուրս էր եկել խանութից, յարձակեցան երեք կողակ և մարտիկներն իջեցրին խեղճի մէջքի վրայ: Յետոյ սկսեցին սպանւածներին ժողովել: Մենք հաշւեցինք մօտ 15 սպանւած, որոնց մէջ կային կանայք և մի հայ աղայ, որ խանութից դուրս գալով ստացել էր մահաբեր գնդակը: Պէտք է ասած այդ անախտ Գէպը պատահեցաւ: քաղաքի առաջնակարգ փողոցում, որտեղ մեծ խանութներն են, շատ մարդ խանութից դառնալուց վէրք է ստացել և մինչև անգամ սպանւել: Այնուհետև կողակները չէին թողնում փողոցում մինչև անգամ երեք հոգով ժողովել: Նահանգապետի տան առաջ չորս փողոցն էլ բռնւած էր զօրքերով:

Այդ օրը ստացեց ներքին գործոց նախարարից հեռագիր, որով յայտարարում էր՝ Վարդապետը գնել խիստ պահպանող դրոթեան մը (въ по-ложении усиленной охраны):

Հետեւեալ օրերը տեղս հասան օգնական զօրքեր թէ Սարատովից և թէ մօտաւորաւ իջևաններից կողակներ, որ շրջելով քաղաքում թմբուկով և երգով Աստրախանին տուէ են մի տեսակ պատերազմական բանակի տեսք:

Ս.

Ժամանակագրութիւն

Զմիւռնիայից մեզ հաղորդում են, որ տաճկաց կառավարութիւնն արգելել է մեր պրէմիաներից մի քանիսի մուտքը Զմիւռնիայում: Զարմանալի կարգադրութիւն, որ մի և նոյն պրէմիաները ստանում են նոյն տէրութեան այլ քաղաքներում, օրինակ՝ Կ. Պօլիս, Սամսոն, Տրապիզոն և այլ տեղերը, իսկ Զմիւռնիայում արգելում են: Թիֆլիսի ընդհանրապես Նախընտրից խնդրել ենք այս մասին իր տէրութիւնից տեղեկութիւն իմանալ և մեզ բացատրել այդ տարակուսանքը:

Խօրեւան հսկողական քայլերով ընթանում է մեծ-մեծ կոտորածներ տնելով կեղտոտ քաղաքներում և զիւղերում:

Չընայած որ Բաղդի բնակիչների մի տասներորդականն էլ չի մնացել, սակայն համեմատաբար հիւանդների և մեռնողների թիւը դեռ չի պակասում: Բաղդի չըջակայ ամառանոցները, այգիները նոյնպէս լցւած են բազմեցիներով, գլխաւորապէս թիւրքերով և կոտորածն այդ երկիրներում այն տատիւնն է, իսկ հիւանդներին օգնողների ու խնամողների թիւն այնքան քիչ, որ շատերը Բաղդի ամառանոցներից վերադառնում են քաղաքը:

Մայրաքաղաքի լրագիրները մեծ անարգանքով են խօսում Բաղդի բնակիչների և քաղաքային վարչութեան մասին:

«Kacmի» լրագրի տակով, յուլիի 1-ին տեղական նոտարները Բաղդում բողոքել են 150 մուրհակ և սղաւում է մեծ սնանկութիւններ:

Բաղդում վախճանել են Թիֆլիսից գնացած գլխավոր քոյրերից մէկը և մի բժիշկ: մի ուրիշ բժիշկ էլ որ Խարկովից էր ուղարկւած Բաղդ, խնայաբարում է և յետ ևն բերում Թիֆլիս:

Գանձակ նահանգում նոյնպէս սկը-
սել է մեծ կոտորածները. Զիւանշիրի
գաւառում՝ կտաւորաւոր, Մեծ-Չէնում
յոսկրաթաղում, Մարգարեբոում, Ղազան-
բում, Զանիաթաղում՝ կոտորածները
մեծ են: Գիւղացիները բոլորը թողել
են իրանց տուն-տեղը և փախել են
յոթինասիայի խիտ անտառներն ու
ձորերը: Այդտեղ, մեր թղթակիցների
գրեով, համարեա տակզ գեղում տեղ
չի մնացել: Ամբողջ գաւառի բնակիչ-
ները մէկտեղ են խմբել: Բժիշկ չը
կայ:

Շուշու և Նուխու գաւառում հա-
մատառաբար դեռ քիչ են մահաւան
դէպքերը, թէև հիւանդներ բաւական
թւով կան:

Մեծ է և Զանգեզուրում կոտորած-
ները: Այստեղ կարծաւթիւն կայ
բժիշկների, դեղի, խնամող-մխիթարու-
ղի ծանաղարհների հազորդակցու-
թիւնը մասամբ խոչընդոտ է լինում
տեղեկութիւններ տալն օր հազոր-
դելու թէ գաւառապետին և թէ նա-
հանգապետին:

Նրբ հարիւր հազար հոգի ունեցող
առաջնակարգ Շուշու գաւառում մի-
այն երեք բժիշկ կայ. երեւիայել
պէտք է բաւ այնքա յետ ընկած Զան-
գեզուրի գաւառը: Զանգեզուրցիք,
գլխաւորապէս Բաղւն մշակներն են
և այդտեղ քաղաքակրթւած ու օժ-
տըւած լինելով մաքրութեան գաղա-
փարով՝ վերադարձել են իրանց հայ-
րենիքը... Բացառութիւններ պէտք
չեն... Հրաւիրում ենք կարող բազե-
ցուն բժիշկ, օգնութիւն հասցնել
Զանգեզուրին:

Հայաշատ Երևանեան նահանգը, որ
մինչև այժմ աղատ էր համարուած խօ-
լերայից, այնտեղ էլ սկսել են երևալ
դէպքեր: Հին-Նախիջևանում սկսել են
նոյնպէս խօլերայից հիւանդանալ և
մեռել:

Երևանի քաղաքային վարչութիւնը
20,000 ր. փող էր պարտք արել քա-
ղաքում անխտարակաւ գործը կազ-
մակերպելու համար:

Քաղաքում գտնուող չորս բժիշկ
վարչութեան առաջարկել էին իրանց
ծառայութիւնը մինչև համաճարակի
սկսելն ամսական 100 րուբլի, իսկ
սկսելուց 200 րուբլի: Քաղաքային վար-
չութիւնը թանգ էր համարել բժիշկ-
ների այդ պահանջած ուժիկը և մեր-

ժել էր նրանց: Իսկ այժմ երբ կեղ-
տոտ և թողոտ Երևանին սպառում է
Բաղւն վիճակը, այժմ են բժիշկներ
հրաւիրում: Այս առթիւ պ. Գ. Արծ-
րունին «Մշակի» № 77-ում դատա-
փետում է Երևանի քաղաք վարչու-
թեանը հետեւեալ առաջնորդողով.

Ուրեմն այսպիսի փառաւոր, կամ սուելի
լաւ է ասել այսքան անմիտ քայլով է սկը-
սում Երևանի ինքնավարութիւնը իր գոր-
ծունէութիւնը, աչքի առջև ունենալով մօ-
տեցող սարսափելի վտանգը... Մի քանի
հարիւր րուբլի է խնայում՝ մեծ եւ հերո-
սական քայլ... Հարցնող լինի, եթէ 20,000
պարտքով էր վեցցում քաղաքի սանիտա-
րական գործը հաստատ հիմունքների վրա
գնելու համար, էլ ո՞ր էր խնայում սանի-
տարական բժիշկներին տալու ուժիկը:

Թող քաղաքագլուխ Գեղամեան եւ Երե-
ւանեան քաղաքային վարչութիւնն ու դուման
չըմոռանան այն աննպաստների դեքը, որ
նորերում, աղէտի երեւալու քաղցից մի-
շու աչտոք, վիճակից խողալ Բաղւն ինք-
նավարական օրգաններին, իրանց անընդու-
նակութեան եւ անձեռնհասութեան պատ-
ճառով ըմբոսնելու հասարակական շահերը
և նրանց բաւաւանութիւն տալու: Թող չը
մոռանան Գեղամեանը եւ նրա քաղաքային
վարչութիւնն ու դուման այն թշուառ վիճա-
կը, որի մէջ գտնուում է այժմ Բաղւն իր
ինքնավարութեան հետ միասին, արհամար-
ւած լինելով ամբողջ երկրի հասարակաց
կարծիքից՝ իրանց անպատասխանա-
թեան համար մարտնչելու էպիդեմիայի
դէմ, որպէս վայել է քաղաքակիրթ մարդ-
կային հասարակութեան...:

Թող չըմոռանայ Երևանը, որ առաջնորդ-
ւած լինելով այսպիսի անընդունակ հասա-
րակական գործիչներով, ինչպէս է Գեղա-
մեան իր դումայով եւ քաղաքային վար-
չութեամբ՝ խօլերայի երեւալուն պէս այդ
քաղաքին նոյն վիճակն է սպառում, որի
մէջ ընկաւ թշուառ Բաղւն:

Մինչև այժմ ոչինչ պատրաստութիւն
չին տեսնում Երևանում՝ մօտեցող տխուր
տարածման առաջը միջոցներ ձեռք առնե-
լու համար: Եւ առաջին քայլերը, որ անում
են,՝ դրանք էլ վերին աստիճանի սխալ և
վատագուտ քայլեր են լինում: Քաղաքային
ինքնավարութիւնը դրա համար չէ միայն
որ քաղաքացիներից հարկեր ժողովի եւ
տօն օրերին փողոցներում տուտաւորութիւն
անէ, այլ որպէս քաղաքային ինքնավար
մարմին, դուման իր քաղաքագլուխով և
ուսկրաւայով ամեն տեսակ աղէտի ժամա-
նակ մանտամող պէտք է ցոյց տայ իր ըն-
դունակութիւնը հոգալու քաղաքացիների
բարօրութեան մասին:

Իսկ եթէ այդ քանակ՝ ձեռ անընդունակ
էր զգում, պ. Գեղամեան ձեռ դումայով և
ուսկրաւայով՝ սուելի լաւ է այս րոպէիս
խմբովին հրաժարեցը ձեռ պաշտօններից,
քանի չի համար ինքներդ եւ հասցնէր քա-
ղաք այն թշուառ և միանգամայն խայտա-
ռակ դրութեան, որին հասցրին Բաղւն քա-
ղաքը նրա քաղաքագլուխ Գեղամեան-Չենո-
վիչ, իր ուսկրաւայով եւ իր դումայի ծայ-
նաւորներով...

Եթէ Երևան քաղաքը, եւ Երևանի քա-

ղաքացիք դեռ եւս ունեն որ եւ է ինքնա-
սիրութեան զգացմունք, եթէ Երևանում
գոյութիւն ունի հասարակաց կարծիքի
նշույն անգամ,՝ այդ հասարակաց կարծիքը
պէտք է պահանջէ որ Երևանի այժմեան
քաղաքագլուխը եւ ամեն գործին նրա ան-
ձեռնհաս վարչութիւնն ու դուման անմիջա-
պէս հրաժարեն իրանց պաշտօններից եւ
իսկանց տեղը զիջանեն սուելի ձեռնհաս
մարդկանց:

Աստուած տայ որ Երևանում խօլերա
չըլինի քայց եթէ նա կըլայտնի,՝ մենք
հաւատացած ենք, որ շնորհով Երևանի այժ-
մեան անընդունակ ինքնավարութեան այդ
սխալն այնպիսի կերպարանք կընդունի այդ
քաղաքում, որ Բաղւն սարսափներն անգամ
խաղաղիկ կերեւան Երևանին սպառող պա-
տուհասի առջև:

Թիֆլիսում մի փոքր աւելանում է
հիւանդների թիւը, սակայն այն հի-
ւանդները, որոնք իրանց տանն են
բժշկւում, չաւ փոքր բացառութեամբ
բոլորն էլ վախճանում են և ընդհա-
կառակը, հիւանդանոցում առողջա-
նագների թիւն անհամեմատ մեծ է:

Վերին ստորձանի մաքրութեամբ
և չաւ մեծ հազարաւորութեամբ խնամք
են տանում հիւանդների Միքայէլ-
եան հիւանդանոցում:

Քաղաքի մի քանի մասերում ձրի
թէյատներ են բացել և շարունակ
բացում են նորերը: Առատ ներա-
տութիւններ են լինում: Հազար
րուբլի նստատ է տւել ձրի թէյա-
տան համար բարձն Նիկոլային:

Հայուհեաց Բարեգործական Ընկ.
500 ր. է յատկացրել Վանքի գաւ-
թում ձրի ճաշարան բանալու: Ան-
չույտ մեր փափկասուն տիկնանց
Ընկերութեանը կօղեն իրանց նորա-
նոր ներառութեամբ հայ կանայք
և տիկիները:

Մեզ հազորում են, որ Հաջիբեկդ
(Գանձակի մօտ ամարանոց) Բաղւից
եկած կանայք ստորադրութիւն են
բացել իրանց մէջ Ղարաբաղի գաւառ-
ներում հիւանդներին օգնելու համար:

Հայ, ռուս, թուրք հոգեւորակա-
նութիւնը շարունակ թափօրների, մագ-
թանքների է տնում, ժողովուրդը մա-
տաղներ է տնում խօլերային պա-
տուհասից ազատելու համար: Հա-
ւատն ու յոյսը լաւ բաներ են, բայց
ցանկալի էր, որ հոգեւորականութիւնը
չը բաւականանար միմիայն թափօր-
ներով և մագթանքներով ու Նահա-
պետ արեղայի նման, ինչպէս հազոր-
դում է «Մշակը», Ղարաբաղի եկեղեցու

